

Національний університет
"Києво-Могилянська академія"

На допомогу студентам-правникам

В. М. Сущенко

Професійна відповідальність правника

Навчальна дисципліна

Факультет правничих наук

Започаткована серія навчально-методичних посібників "На допомогу студентам-правникам" є результатом наукової та педагогічної діяльності авторів оригінальних курсів з навчальних дисциплін, що викладаються на факультеті правничих наук Національного університету "Києво-Могилянська академія" і можуть стати в пригоді не тільки студентам, а й викладачам юридичних дисциплін інших навчальних закладів України.

Видання здійснено за сприяння та фінансової підтримки Центру міжнародного та порівняльного права Школи права Університету Балтимора.

Published with the support and financial aid of the University of Baltimore School of Law Center for International and Comparative Law.

Рекомендовано до друку
Радою факультету правничих наук НаУКМА
30 серпня 2001 р.
Протокол № 15

© В.М. Сущенко, 2001

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

ВСТУП

Процес побудови сучасної правової держави в умовах створення ринкових відносин в Україні безпосередньо пов'язаний з постійним удосконаленням підготовки юристів та підвищенням рівня їх професійної відповідальності за результатами своєї діяльності.

Існуючі сьогодні типові та індивідуальні навчальні програми і плани вищої освіти в Україні не передбачають викладання спеціальної навчальної дисципліни, присвяченої проблемам професійної відповідальності юриста. В той же час досвід підготовки правників у вищих навчальних закладах розвинутих країн Європи та Америки свідчить про те, що саме "Професійна відповідальність адвоката" вже протягом багатьох десятиріч є чи не єдиною обов'язковою навчальною дисципліною в процесі підготовки спеціалістів права.

Зважаючи на вищевикладене та враховуючи необхідність безумовного втілення в правосвідомість і юридичну діяльність принципів професійної відповідальності, було прийнято рішення про розробку та запровадження такого курсу у навчальний процес для студентів факультету правничих наук НаУКМА.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна "Професійна відповідальність правника" спрямована на одержання студентами-випускниками п'ятого року навчання знань щодо загальних принципів і видів професійної відповідальності людини у будь-якій сфері або напрямі її професійної діяльності. Цей спецкурс містить у собі також повну інформацію про існуючі сьогодні національні та міжнародні правила і норми професійної поведінки правників будь-якої

практичної спрямованості або спеціалізації. Викладання даної дисципліни передбачає використання методу компаративістики.

Опанування цієї обов'язкової навчальної дисципліни створює умови для формування високих вимог до професійної підготовки кожної особистості та закладає підвалини високоякісного й відповідального ставлення юристів до своїх професійних прав і обов'язків.

2. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Місце навчальної дисципліни "Професійна відповідальність правника" в системі інших дисциплін, які передбачені навчальною програмою підготовки спеціалістів права, визначається специфічністю його змісту та існуючими зв'язками з такими навчальними дисциплінами, як "Юридична деонтологія та професійна етика", "Юридична психологія", "Діяльність адвокатури, судових і правоохоронних органів" тощо.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина

Поняття відповідальності як особливої морально-психологічної категорії щодо здатності звітувати за результати своєї діяльності.

Види, форми та методи відповідальності.

Відмінності та протиріччя відповідальності людини і громадянина.

Тема 2. Права людини і громадянина та їх вплив на особисту відповідальність

Загальна характеристика особистих і суспільних прав та обов'язків людини і громадянина в контексті існуючих видів і форм відповідальності за результати особистої діяльності та поведінки.

Співвідношення права, моралі та обов'язків у структурі особистої і суспільної відповідальності людини і громадянина.

Тема 3. Правнича діяльність та юридичні послуги: поняття, види, форми та якість

Поняття правничої діяльності та юридичної практики, їх види та форми.

Критерії якості правничої діяльності та юридичної практики, їх вплив на формування професійної відповідальності правника.

Тема 4. Поняття професійної відповідальності, її види та форми

Предмет і методи пізнання професійної відповідальності у будь-якій сфері життєдіяльності людини.

Загальне поняття професійної відповідальності та її зміст.

Принципи професійної відповідальності та їх втілення у життя.

Види та форми професійної відповідальності та їх зв'язок з іншими видами відповідальності, які існують у суспільстві.

Тема 5. Поняття і зміст професійної відповідальності правника

Предмет і методи пізнання професійної відповідальності правника.

Принципи професійної відповідальності правника.

Види і форми професійної відповідальності правника та їх зв'язок з іншими видами і формами відповідальності правника.

Тема 6. Професійна етика і професійна відповідальність правника: взаємозв'язок і взаємовплив

Поняття і складові професійної етики та відповідальності правника.

Принципи правничої професійної етики та їх роль у формуванні професійної відповідальності правника.

Взаємозв'язок і взаємовплив категорій та інститутів професійної етики й відповідальності правника.

Тема 7. Міжнародно-правові акти, які регулюють професійну діяльність і відповідальність правника

Характеристика міжнародно-правових актів ООН та Ради Європи у сфері регулювання правничої професійної діяльності.

Норми міжнародного публічного права як засади професійної відповідальності правників.

Тема 8. Національні правила професійної поведінки і відповідальності правників України

Законодавчі та нормативно-правові акти України, які регулюють професійну діяльність і відповідальність правників.

Правила адвокатської етики адвокатів України.

Кодекс професійної етики судді України.

Етичний кодекс працівника органів внутрішніх справ України.

Положення та Статuti щодо проходження державної служби у правоохоронних органах України.

Тема 9. Професійна відповідальність правників України і деяких країн Європи та Америки: порівняльний аспект

Типові норми професійної поведінки правників Америки, Європи та України.

Види та форми професійної відповідальності правників Америки, Європи та України.

Тема 10. Деонтологічний кодекс правничої діяльності правників України: проблеми створення та впровадження

Деонтологічний кодекс правників України: законодавчий акт чи професійні правила поведінки і відповідальності.

Структура Деонтологічного кодексу: норми та інститути.

Процедури реалізації норм Деонтологічного кодексу.

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

1. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Теми №	Кількість годин				Форми контролю
	Всього	у тому числі			
		Лекції	Групові заняття (семінари, круглі столи)	Самостій- на робота	
№ 1	3	2	-	1	Реферат, доповідь, опитування
№ 2	2	-	2	-	
№ 3	2	-	2	-	
№ 4	3	2	-	1	
№ 5	3	-	2	1	
№ 6	2	-	-	2	
№ 7	2	-	-	2	
№ 8	3	-	2	1	
№ 9	2	-	2		
№ 10	3	2	-	1	
Всього	25	6	10	9	
Консуль- тація	2				
РАЗОМ	27	6	10	9	Залік

2. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина

1. Поняття відповідальності як особливої морально-психологічної категорії щодо здатності звітувати за результати своєї діяльності.
2. Види, форми та методи відповідальності.
3. Відмінності та протиріччя відповідальності людини і громадянина.

Тема 2. Права людини і громадянина та їх вплив на особисту відповідальність (розглядається на груповому занятті)

Тема 3. Правнича діяльність та юридичні послуги: поняття, види, форми та якість (розглядається на груповому занятті)

Тема 4. Поняття професійної відповідальності, її види та форми

1. Предмет і методи пізнання професійної відповідальності у будь-якій сфері життєдіяльності людини.
2. Загальне поняття професійної відповідальності та її зміст.
3. Принципи професійної відповідальності та їх втілення у життя.
4. Види і форми професійної відповідальності та їх зв'язок з іншими видами відповідальності, які існують у суспільстві.

Тема 5. Поняття і зміст професійної відповідальності правника (розглядається на груповому занятті)

Тема 6. Професійна етика і професійна відповідальність правника: взаємозв'язок і взаємовплив (для самостійного опрацювання)

1. Поняття і складові професійної етики та відповідальності правника.
2. Принципи правничої професійної етики та їх роль у формуванні професійної відповідальності правника.
3. Взаємозв'язок і взаємовплив категорій та інститутів професійної етики й відповідальності правника.

Тема 7. Міжнародно-правові акти, які регулюють професійну діяльність і відповідальність правника (для самостійного опрацювання)

1. Характеристика міжнародно-правових актів ООН та Ради Європи у сфері регулювання правничої професійної діяльності.
2. Норми міжнародного публічного права як засади професійної відповідальності правників.

Тема 8. Національні правила професійної поведінки і відповідальності правників України (розглядається на груповому занятті)

Тема 9. Професійна відповідальність правників України і деяких країн Європи та Америки: порівняльний аспект (розглядається на груповому занятті)

Тема 10. Деонтологічний кодекс правничої діяльності правників України: проблеми створення та впровадження.

1. Деонтологічний кодекс правників України: законодавчий акт чи професійні правила поведінки і відповідальності.
2. Структура Деонтологічного кодексу: норми та інститути.
3. Процедури реалізації норм Деонтологічного кодексу.

3. ТЕМИ ГРУПОВИХ ЗАНЯТЬ (СЕМІНАРИ, КРУГЛІ СТОЛИ)

Тема 1. Права людини і громадянина та їх вплив на особисту відповідальність

Тема 2. Правнича діяльність та юридичні послуги: поняття, види, форми і якість

Тема 3. Поняття і зміст професійної відповідальності правника

Тема 4. Національні правила професійної поведінки і відповідальності правників України

Тема 5. Професійна відповідальність правників України і деяких країн Європи та Америки: порівняльний аспект

РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

Обсяг годин	— 27	Триместри викладання — 13
з них:		
лекційних	— 6	
групових	— 10	Форма контролю — залік
консультацій	— 2	
самостійної роботи	— 9	Кредитів за курс — 0,5

АНОТАЦІЯ

Спеціальний курс передбачає опанування студентами п'ятого року навчання основних засад професійної відповідальності правника. Курс містить певне коло знань у сфері специфічних норм адвокатської, суддівської, прокурорської професійної етики тощо. Викладання спецкурсу побудовано на методах Сократа та компаративістики і передбачає ознайомлення студентів із засадами професійної відповідальності правників у країнах Європи, Англії та Америки.

Тема 1. Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина (лекція — 2 год.)

Тема 2. Права людини і громадянина та їх вплив на особисту відповідальність (групове заняття — 2 год.)

П л а н

1. Загальна характеристика:

- а) особистих прав та обов'язків людини і громадянина;
- б) суспільних прав та обов'язків людини і громадянина.

2. Види і форми відповідальності за результати особистої діяльності та поведінки людини і громадянина.

3. Співвідношення права, моралі та обов'язків у структурі особистої і суспільної відповідальності людини і громадянина.

Тема 3. Правнича діяльність та юридичні послуги: поняття, види, форми та якість (групове заняття — 2 год.)

П л а н

1. Поняття правничої діяльності та юридичної практики, їх види та форми.

2. Критерії якості правничої діяльності та юридичної практики.

3. Вплив критеріїв якості на формування професійної відповідальності правника.

Тема 4. Поняття професійної відповідальності, її види та форми (лекція — 2 год.)

Тема 5. Поняття і зміст професійної відповідальності правника (групове заняття — 2 год.)

П л а н

1. Предмет і методи пізнання професійної відповідальності правника.

2. Принципи професійної відповідальності правника.

3. Види та форми професійної відповідальності правника, їх зв'язок з іншими видами та формами відповідальності правника.

Тема 6. Професійна етика і професійна відповідальність правника: взаємозв'язок і взаємовплив (для самостійного опрацювання)

Тема 7. Міжнародно-правові акти, які регулюють професійну діяльність і відповідальність правника (для самостійного опрацювання)

Тема 8. Національні правила професійної поведінки і відповідальності правників України (групове заняття — 2 год.)

П л а н

1. Законодавчі та нормативно-правові акти України, які регулюють професійну діяльність і відповідальність правників.
2. Правила адвокатської етики адвокатів України.
3. Кодекс професійної етики судді України.
4. Етичний кодекс працівника органів внутрішніх справ України.
5. Положення про Статути щодо проходження державної служби у правоохоронних органах України.

Тема 9. Професійна відповідальність правників України і деяких країн Європи та Америки: порівняльний аспект (групове заняття — 2 год.)

П л а н

1. Типові норми професійної поведінки правників США та Канади.
2. Типові норми професійної поведінки правників Франції та Німеччини.
3. Типові норми професійної поведінки правників України.
4. Види та форми професійної відповідальності правників США та Канади.
5. Види та форми професійної відповідальності правників Франції та Німеччини.
6. Види та форми професійної відповідальності правників України.
7. Відмінності та збіг норм професійної поведінки правників Франції, Німеччини та України.

Тема 10. Деонтологічний кодекс правничої діяльності правників України: проблеми створення та впровадження (лекція — 2 год.)

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Робота в триместрі	— 70 балів
Залік	— 30 балів
Разом	— 100 балів

1. РОБОТА В ТРИМЕСТРІ

Види робіт	Їх кількість	Максимальний бал за кожний вид робіт	Разом
1. Групові заняття (семінари, круглі столи)	3	10	30
2. Реферат	1	10	10
3. Доповідь	1	30	30
Разом:			70

2. ЗАЛІК

У формі співбесіди	1	30	30
--------------------	---	----	----

100

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАЬ

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РЕЙТИНГУ

№	Вид контролю	Термін	Максимальна кількість балів
1.	Поточний контроль на групових заняттях (се- мінарах, круглих столах)	Протягом триместру	30
2.	Доповідь	Тиждень самостійної роботи	30
3.	Реферат	Тиждень самостійної роботи	10
4.	Залік	Іспитово-залікова сесія	30
Максимальна сума балів разом			100

1. Поточний контроль відбувається протягом триместру на групових заняттях за допомогою таких форм роботи студентів, як:

доповіді на тему одного з питань плану групового заняття, які мають поєднувати виклад теоретичного матеріалу з аналізом відомої студентам практики застосування певних деонтологічних норм професійної поведінки правника;

розв'язання запропонованих викладачем ситуаційних задач;

обговорення дискусійних питань;

підготовка рефератів.

2. Доповідь на семінарі або круглому столі передбачає підготовку одним або двома-трьома студентами тексту доповіді на запропоновану викладачем або самостійно обрану і узгоджену з викладачем тему. Обсяг доповіді повинен становити до 10 сторінок друкованого тексту. Крім того, автор готує тези своєї доповіді в обсязі 1 друкованого аркуша і розповсюджує тези серед студентів своєї групи напередодні проведення семінару або круглого столу.

Викладач оцінює зміст тексту доповіді, тези до доповіді і усний виступ автора на груповому занятті або круглому столі, виходячи з максимальної кількості балів — 30. У разі, якщо доповідь готували 2–3 студенти, то доповідає один, а решта членів групи — співдоповідачі.

3. Реферат — це самостійна аналітична письмова робота студента, виконана на тему, запропоновану викладачем або обрану студентом самостійно за попереднім узгодженням з викладачем. Обсяг реферату визначається ступенем розкриття теми, але не може бути менший, ніж 10–15 сторінок друкованого тексту.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за реферат — 10.

4. Підсумковий контроль здійснюється у формі співбесіди з метою з'ясування ступеня опанування студентами теоретичного і нормативного матеріалу з навчальної дисципліни.

До співбесіди включаються питання Програми навчальної дисципліни. Під час співбесіди, яка може відбуватися як у формі діалогу між студентом і викладачем, так і у формі колективного обговорення означених викладачем питань, в якому беруть участь одночасно 2–3 студенти.

Викладач оцінює знання студента з питань, які були запропоновані для дискусії, рівень самостійності проведеного аналізу і сформульованих висновків, а також шляхи вирішення проблемних питань.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Поняття відповідальності та її види і форми.
2. Професійні обов'язки і права юриста.
3. Органи і процедури допуску до професійної правничої діяльності.
4. Правнича інформація: джерела, види і форми.
5. Зіткнення інтересів клієнта і правника.
6. Продаж правничих послуг. Гонорари правників.
7. Взаємини між правниками під час виконання професійних обов'язків.
8. Стосунки клієнта з адвокатом під час надання правничих послуг.
9. Професійний статус судді, адвоката, прокурора.
10. Взаємовідносини адвокатів під час виконання професійних обов'язків.

11. Відповідальність правника за порушення правил професійної поведінки.
12. Проблеми створення деонтологічного кодексу правничої професії.
13. Критерії оцінки професійної правничої діяльності.
14. Співвідношення правових, деонтологічних та корпоративних норм, що регулюють професійну правничу діяльність.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

3

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

7

РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА"

10

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

14